

Israël temidden van de Arabieren *- Op een speldeknopje ruimte menen zij recht te hebben -*

door G.B.J. Hiltermann, politiek commentator en historicus (1914-2000); uit “Verzamelde Notities van op Reis en Thuis” - 1974
B.V. Europese Publiciteits Maatschappij E.P.M. - Amsterdam

In zijn veel beluisterde zondagse radiorubriek “De toestand in de wereld” noemt Hiltermann op 12 oktober 1969 de Volkskrant “rondweg antisemitisch, althans anti-Israël”. Het landelijk dagblad spande toen een proces wegens smaad tegen hem aan. Na een door de krant verloren kort geding werd tijdens een gewone rechtzaak besloten dat Hiltermann zijn uitspraak moest terugnemen, wat hij dan ook publiekelijk deed. Op verzoek van de Volkskrant behandelde de Raad voor de Journalistiek de zaak opnieuw, maar zij oordeelde na een jaar van deliberaties de klacht ongegrond. Daarvan zei Hiltermann: “De meest gereede, meest bevoegde, de enige waarlijk deskundige instantie, de Raad voor de Journalistiek, koos mijn zijde.” In 1974, dus na de Yom Kippur oorlog van oktober 1973, becommentarieert hij de affaire in zijn publicatiereeks “Verzamelde Notities”, waarbij de van huis uit katholieke Hiltermann op sublieme wijze de ontstaansgeschiedenis van de moderne staat Israël in ogenschouw neemt. Deze is het die onze aandacht trekt. (Ter verhoging van de leesbaarheid zijn hiaten in de aanzienlijk verkorte tekst niet aangegeven.)

1 – Waarom snelde de krant naar de kadi?

De rechtsgedingen, die de Volkskrant in 1969 tegen mij heeft aangespannen, raken enkele fundamentele vragen met betrekking tot het recht van bestaan van de staat Israël en de vorm van het antisemitisme. Het begon alles – om de aanleiding uit de herinnering terug te roepen – toen ik in een radiocauserie terloops gewag maakte van mijn verbazing over de slordige, partijdige, soms apert onjuiste berichtgeving in de Volkskrant over gebeurtenissen in het Nabije Oosten (over de tegen Israël gerichte uitputtingsoorlog van Egypte en de PLO). Een dergelijk bericht in het zaterdagochtendblad gaf mij aanleiding in mijn zondagse radiocauserie op te merken: “...dat de Volkskrant zozeer de vergoelijkker van het

communisme is geworden, dat deze katholieke krant ook rondweg antisemitisch, althans anti-Israël is geworden, en op dit punt geheel onjuiste voorlichting geeft...”

De reactie van het oorspronkelijk katholieke blad was merkwaardig. Aan de betichting het communisme te vergoeilijken nam het geen aanstoot. De beschuldiging zijn lezers onjuist voor te lichten liet het koud. Alleen de aantijging “*antisemitisch*” nam het niet. Ondanks de daar onlosmakelijk aan toegevoegde beperking “*althans anti-Israël*”. En het allermerkwaardigste was dat de krant terstond naar alle beschikbare rechters liep. Waarom snelde de krant naar de kadi? Couranten roepen zelden de hulp van de rechter in. Dagbladen – en andere massamedia – doppen als regel hun eigen boontjes. Stellig bij geschillen onder elkaar. Het bijzondere, het kenmerkende, van massamedia is dat zij zich in de volle openbaarheid – coram populo – tot elkaar kunnen wenden en tegen elkaar kunnen keren. Het oordeel velt een jury van honderdduizenden lezers en hoorders. Naar de rechter loopt een wasmiddelenfabrikant, die zich niet rechtstreeks kan verweren tegen wat een krant of radiospreker over hem zegt. Waarom zou een dagblad met redelijke oplage zich keren tegen een radiospreker met een aanzienlijk gehoor via de nauwe gehoorgang en spreekbuis van een proces?

Zou de krant mij in een polemieek hebben uitgedaagd mijn beschuldiging waar te maken of toe te lichten, dan zou ik zonder aarzelen hebben erkend, dat ik de krant beslist niet zonder meer ‘antisemitisch in de Hitleriaanse zin van het woord’ had willen noemen. Ik bedoelde met mijn onsplitsbare kenschetsing van “*antisemitisch, althans anti-Israël*” dat de krant aanleiding gaf tot een ernstig vermoeden van een antisemitische gezindheid, en zo dat niet kon worden bewezen of het tegendeel zou blijken, dan toch van een exorbitant vijandige houding jegens Israël.

Het lijkt mij raadzaam voor het criminele antisemitisme van Hitler een aparte kwalificatie te gebruiken en ons niet te laten verplichten door de herinnering aan concentratiekampen en gaskamers het woord antisemitisme uit het dagelijks verkeer te bannen. Zou men het niet meer mogen gebruiken, dan zou men in feite het nog bestaande antisemitisme in bescherming nemen. Men zou bestrijders dwingen zich van eufemismen te bedienen. Men zou het nauwelijks meer aan de kaak kunnen stellen. Verstandiger is om ervan uit te gaan dat niet ieder die over antisemitisme spreekt daarmee op het pathologische, criminele, rabiate jodenverdelgen van Adolf Hitler en Julius Streicher duidt.

Er bestaat ander antisemitisme. Er zijn mensen, schreef onder andere professor Philip Kohnstamm in zijn voortreffelijke analyse “De psychologie van het anti-semitisme” in de serie “Psychologie van het ongelooft”, van degenen die niet van Joden houden. Sommigen komen daar ruitertlijk voor uit. Er zijn er die het Joodse accent niet bevalt, of die aanstoot nemen aan het Joodse uiterlijk, soms ook de Joodse wijze van doen, of wat dan ook. Dat mag, is althans niet verboden. Wie zo denkt “*houdt niet van, en is tegen de Joden en is al een antisemiet, die men straffeloos zo zou mogen noemen*”. Dat betekent in het geheel niet dat men hem beticht van crimineel en actief antisemitisme, zelfs niet dat hij zich beijvert om de invloed van Joden in de gemeenschap te beperken.

Hoe het ook zij, er kwam geen polemieek. Alleen de kleine lezersschare van de processtukken nam kennis van mijn opmerkingen naar aanleiding van enkele stellingen die mijn wederpartij te berde bracht. Daar is dan om te beginnen de “Israël is een staat als iedere andere” theorie. Waarom zou men op Israël geen kritiek mogen uitoefenen? Waarom zou men de staat Israël met zijden handschoenen moeten aanpakken; het is – en wil zelf zijn – een normale staat. Ik stel voorop dat deze eerste – schijnbaar onweersprekelijke – simplificatie al in het algemeen niet opgaat, omdat er geen normale staten bestaan. Iedere staat is tevens een stuk gereguleerde samenleving. Met ambtenaren, en dus bureaucraten, en lastige douanebeambten, hinderlijke politieagenten, afschuwelijke belastingen en zo verder... Maar als het om de essentie gaat is iedere staat – nog steeds – een sacrosancte

instelling en is zelfs de naam zwaar emotioneel geladen. Zij zijn bijna allemaal de aller-individueelste collectieve expressie van de illusies en verlangens, van het potentieel en de geschiedenis van zijn volk. Een Fransman denkt als hij spreekt over “La France” aan iets anders als een Amerikaan, die het over “the States” heeft.

2 – Israël géén volk als ieder ander

Iedere staat heeft iets van een kunstwerk. Zij kunnen tot heftige gemoedsuitstortingen inspireren – nog steeds. Geen wonder dat de Voorzienigheid lang werd aangezien voor de enige stichter van staten. Een staat is onvergelijkbaar met een vereniging ter behartiging van de belangen van haar leden. Wereldse staten bestaan niet, althans niet lang. Dit alles geldt a fortiori voor Israël. Om meer dan één reden! De eerste is dat het hier gaat om een uitzonderlijk volk. Het Joodse is niet het enige volk dat zich eeuwenlang zonder eigen staat heeft kunnen handhaven. Dat is tevens het geval met Basken, Droezen, Koerden, misschien mag men er ook Armeniërs en Litouwers toe rekenen. Geen dier volken werd echter verstrooid. Het Joodse is het enige volk dat verspreid werd over de aardbodem – als volk in de tijd, zegt de Spaanse diplomaat Salvador de Madariaga – en zich tóch met zijn bijzondere kenmerken en eigenschappen wist te handhaven.

Daarenboven heeft het Joodse volk een fundamentele bijdrage geleverd voor de basis van de cultuur waarin wij nog steeds leven. Het christelijke geloof, de christelijke ethiek en de geschiedenis van de christelijke kerken en hun invloed op de gang van zaken in het Europese beschavingsgebied, zijn zonder kennis van de Joodse bijdrage tot het ontstaan van het christendom niet te begrijpen. Zelfs nu de christelijke geloofspunten en de christelijke ethiek aan een grondig herwaarderingsproces worden onderworpen, blijft het nodig de geestelijke inbreng van het Joodse volk aan de basis van onze beschaving te bestuderen. Anders dan die andere volken zijn de Joden bovendien denkers blijven voortbrengen, die bijdragen bleven leveren aan onze geestelijke rijkdom. Hun theologische vorsers verkenden verder de oudheid van hun godsdienst, die onze cultuur sterk heeft bepaald. Oude rollen, gevonden in het Heilige Land, waar ook onze blikken zich op richten als wij ons willen bezinnen op de oorsprong van onze cultuur, verrijkten verder ons inzicht.

Aan nieuwe filosofieën bleven Joden belangrijke bijdragen leveren, zoals langs de lijn van het chassidisme en via Martin Buber en Henri Bergson naar het personalisme en existentialisme toe van deze tijd. Het is, heeft de Joods-Nederlandse wetenschapper Henri van Praag in een overtuigende voordracht uiteengezet, kenmerk van de Joodse begaafdheid rechtstreeks verband te leggen tussen het individuele zelf en de grootsheid van het heelal, of dat nu God is, een ander mens, of een ding. In het leggen van die directe relatie hebben de Joden altijd uitgeblonken. Daarom is het zijn volk geen volk als een ander en dat is ook hun staat niet, wat gedurende de laatste wereldoorlog weer eens werd benadrukt.

Maar veel verbijsterender dan wat toen is gebeurd, moet men het ontstaan van de staat Israël noemen, getuigend van een onvoorstelbare levenswil en levenskracht van dat oude vervolgde volk, dat zich had toegelegd op geestelijke bedrijvigheden en met een vitaliteit die men alleen bij primitieven zou kunnen veronderstellen, zich uit de ruïnes van de Tweede Wereldoorlog heeft bevrijd en de staat Israël heeft geschapen tot een levensvatbare entiteit. Men kan daarom gerust zeggen: Israël is ook een staat. Maar dat betekent nog niet dat het een staat is als een ander! In dezelfde zin luidde op 21 oktober 1969 de titel van een hoofdartikel in de liberaal getinte Nieuwe Rotterdamsche Courant: “*Een Staat met een Achtergrond*”. Met een achtergrond, jawel.

3 – Het officiële Arabische standpunt: Israël moet vernietigd worden

Een belangrijk punt bij de Israëlische problematiek is dat hier onverkort het adagium “audi et alteram partem” – men hore ook de wederpartij – in acht moet worden genomen.

Deze vermaning is terecht. Ongetwijfeld hebben de Nederlanders na de Tweede Wereldoorlog te weinig belangstelling getoond voor de Arabische wereld. De Arabieren maakten het ons ook niet gemakkelijk. Aan voorlichting deden hun staten weinig. Reizigers werd de toegang bemoeilijkt. Vertegenwoordigers van de massamedia, radio en televisie, werd dikwijls de toegang geweigerd, dan wel het werken onmogelijk gemaakt. De oude banden verslaptten. Het aantal arabisten in ons land nam af. Naar de Leidse leerstoel, die de oriëntalist Snouck Hurgronje wereldvermaard had gemaakt, togen geen kandidaten meer voor bestuursfuncties in het mohammedaanse Nederlands Oost-Indië. Uit hun midden werd als regel onze diplomatieke vertegenwoordiger in Djeddah gekozen, die daar toezag op het welzijn van de duizenden pelgrims die jaarlijks uit Indonesië naar Mekka gingen.

De Arabieren en wij zijn van elkaar vervreemd. Beide zijn tekort geschoten. Tot ons beider nadeel. Op onze houding tegenover het Israëliisch-Arabisch conflict heeft dat ongetwijfeld invloed gehad. Niet echter voor wat de hoofdzaak betreft. Wie zegt dat wij de andere partij te weinig gehoord hebben, suggereert dat velen zich hebben laten meeslepen door een overmatige genegenheid voor Israël, geïnspireerd door allerlei gevoelens van bewondering, medelijden en schuldbesef. Derhalve zou het zijn dat eveneens het gereede standpunt van de Arabieren onze aandacht verdient.

De redernering is schijnbaar logisch, maar doet het ten onrechte voorkomen alsof er terzake van Israël altijd een Arabisch standpunt heeft bestaan. Alsof er een Israëliische visie zou zijn waar tegenover een Arabische kon worden gesteld. En dat het onder andere minachting van Israël voor het Arabische standpunt zou zijn, die een oplossing van het geschil bemoeilijkt. Tot de Yom Kippur oorlog van oktober 1973 was dat bepaald niet het geval (schrijft Hiltermann in '74). Want het Arabische standpunt was tot die laatste oorlogsrondte simpel en onverkort: "Wij wénen geen Israël !!"

Op hetzelfde ogenblik dat iemand het bestaan van Israël als feit aanvaardt, is begrip voor dát Arabische standpunt niet mogelijk. De staat Israel moet vernietigd worden, dat was het officiële standpunt. Op de topconferentie van Arabische leiders in Chartoem, na de Arabische nederlaag in de zesdaagse oorlog van 1967, werd dat standpunt na rijp beraad nog eens nadrukkelijk herhaald. Een driewerf NEEN – géén erkenning, géén onderhandelingen, géén vrede – gaf de Arabische politiek weer. Alleen korte tijd, gedurende de laatste maanden van het leven van de Egyptische leider Gamal Abdel Nasser, die in september 1970 overleed, scheen het alsof althans twee Arabische landen, de Verenigde Arabische Republiek en Jordanië, bereid waren uit te gaan van het bestaan van het 'feit' Israël. Maar daar werd toen geen gestalte aan gegeven. Aarzelend wordt het standpunt van Chartoem tijdens de Geneefse conferentie, direct volgend op de Yom Kippur oorlog, enigszins verlaten, een indicatie gevend van omkeer. (1)

4 – Niet Duitsland, maar Rusland, gaf aanzet tot de aliya

Niettemin betekende begrip tonen voor het Arabische standpunt tot eind 1973 ook begrip tonen voor de mening dat Israël als natie niet kan en niet mag zijn. Daarom verbreiden velen, die het voor de Arabische zaak opnemen, visies over het ontstaan van Israël, die haar het blote recht op bestaan ontnemen. Tot hen behoort Isaac Deutscher, een Britse journalist met een Pools-Joodse achtergrond en bedenker van de sprong uit het brandende huis en in andermans tuin, daarmee buurmans benen brekend! Deze parabel suggereert dat Israël zijn bestaan dankt aan het misdadig antisemitisme van Adolf Hitler en dat de Joden uit het brandende nazihuis in een Arabische tuin zijn gesprongen, waar zij zich met geweld van meester hebben gemaakt. Een oppervlakkige luisteraar, niet op de hoogte van Israëls ontstaansgeschiedenis, mag dat verhaal geloofwaardig voorkomen. Ik moet hen teleurstellen. Het is zelfs geen ongeoorloofde simplificatie, ja het is een regelrechte falsificatie in strijd met de feitelijke geschiedkundige ontwikkelingen. Want het zijn niet de

Duitse antisemieten, de zich nationaal-socialist noemenden, die de stoot hebben gegeven tot het ontstaan van een Joodse vestiging aldaar, evenmin zijn zij de aanzet geweest tot het uitroepen van een Joodse staat. Neen, het zijn Israëls huidige geacharneerde vijanden, de Russen, die de Joodse kolonie hebben doen ontstaan in de regio van wat nu Israël is. De pogroms in Rusland van 1881 tot 1884, waar de beschaafde wereld met ontzetting en afgrijzen van kennis van nam, deed veel Joden besluiten hun leven te wijden aan het zoeken van een betere woonplaats voor het vervolgde volk. Vooraanstaande Russische pleiters voor Joodse assimilatie, zoals de bekende arts Leon Pinsker uit Odessa, diep getroffen door de pogroms, zagen het nutteloze van hun emancipatiestreven in. Uit het Rusland der tsaren keerden daarom de eerste kolonisten, in wat de aliya heet, naar het land terug van hun voorvaderen, naar het beloofde land.

De sprong uit het brandend huis of zinkend schip

“Hoe is het mogelijk om géén zionist te zijn” vraagt men zich af, *“als de staat Israël als een historische noodzakelijkheid wordt gezien?”*, zo schrijft Isaac Deutscher in 1954: *“Wat een moeilijke en pijnlijke vraag om te beantwoorden! Van een brandend of zinkend schip springen mensen af ongeacht waar – op een reddingsboot, een vlot of drijfhout. Het springen is voor hen een ‘historische noodzakelijkheid’; en het vlot vormt in zekere zin de basis voor hun hele bestaan. Maar volgt daaruit dat het springen een programma moet worden, of dat men een vlot-staat als de basis van een politieke oriëntatie moet nemen?”*

Na de Zesdaagse oorlog van 1967 eiste Deutscher dat Israël zich uit de bezette gebieden terugtrok (de Sinäi, Gazastrook, Golan, Samaria en Judea). In een interview voor de *New Left Review* op de tweede vrijdag na de oorlog, zegt hij:

*“Eens sprong een man van de hoogste verdieping van een brandend huis omlaag waarin reeds veel van zijn familieleden waren omgekomen. Hij kon zijn leven redden, maar toen hij neerviel trof hij iemand die beneden stond en brak bij deze man zijn armen en benen. De man die sprong had geen keus, maar voor de man met de gebroken ledematen was hij oorzaak van zijn ellende. (...) U zult in de man die van het in volle brand staande huis sprong ongetwijfeld uzelf herkennen – zei ik tegen mijn Israëlich gehoor, de resten van het Europese Jodendom in Israël. De andere figuur vertegenwoordigt natuurlijk de Palestijnse Arabieren, nu meer dan een miljoen, die hun grond en hun huizen zijn kwijtgeraakt. Ze zijn verbitterd. Ze kijken van de andere kant van de grens naar hun oude geboorteplaatsen. Ze doen onverhoedse uitvallen en zweren wraak. Ze krijgen van jullie een genadeloos pak slaag. Jullie hebben laten zien hoe je dat moet doen. Maar het is zinloos. En wat willen jullie ermee bereiken? De verantwoordelijkheid voor de tragedie van de Europese Joden, voor Auschwitz, Majdanek, en de slachtpartijen in de getto’s, rust geheel op onze eigen westers-burgerlijke ‘beschaving’, waar het Nazisme het legitime, zij het gedegeneerde nageslacht van was. Maar het waren de Arabieren die voor de misdaden van het Westen tegenover de Joden de prijs moesten betalen. Ze moeten daar nog steeds de prijs voor betalen, want het ‘*schuldige geweten*’ van het Westen is vanzelfsprekend pro-Israël en anti-Arabisch. En hoe makkelijk heeft Israël zich laten omkopen en door dit valse ‘*gewetensgeld*’ om de tuin laten leiden.”*

Bron: *“The Non-Jewish Jew and other essays”* (De niet-Joodse Jood en andere verhalen) door Isaac Deutscher - Oxford University Press, London # 1968 (pp. 112, 136-37).

Niet dus springend uit een brandend huis en ook niet in andermans tuin. Slechts na lang aarzelen werd besloten te beproeven het Joodse huis in te richten in het nog onder Turkse heerschappij staande Palestina, toen doorgaans als deel van Syrië beschouwd. Daar zou niet toe zijn besloten, ware niet gebleken dat Palestina praktisch ontvolkt was geraakt. Omstreeks het jaar 1850 telde het minder dan 200.000 inwoners. In de Negevwoestijn zwierven nomaden en rovers die strooptochten ondernamen in de naburige omgeving. Betrouwbare gegevens hieromtrent – uit niet Joodse bron – treft men onder andere aan in

een rapport van de Amerikaanse consul-generaal T.G. Wilson uit oktober 1881. Teruggekeerd van een oriëntatiereis vermeldt hij dat de vlakten geheel verlaten en verwaarloosd waren. Bij Jaffa leefden niet meer dan een paar honderd doodarme gezinnen in hutten tezamen met hun vee. In zijn "Recollections of Travels in the East" uit 1830 (herinneringen aan reizen in het Oosten) beschrijft John Carnet de bewoners van Palestina als vreesachtige apathische primitievelingen (barbarians). De landbouwende bevolking leed aan malaria en de oogziekte trachoom. In 1850 telde Haïfa, na Jeruzalem de grootste stad, ongeveer vierduizend mensen. Men treft deze gegevens aan in het boek van Walter Clay Lowdermilk "Palestine Land of Promise" (Palestina, land van belofte) uit 1944, en men vindt ze aangehaald in het boek "Israël" uit 1949 van Jozeph Melkman.

Niet in andermans tuin dus, maar naar vrijwel verlaten gebied trokken de kolonisten. Na de ontboming geërodeerd, werd het verlaten door de grote landeigenaren. Zo weinig beloved scheen de toekomst van dit geteisterde gebied, dat het Joodse beraad dikwijls als bezwaar tegen de vestiging in Palestina aanvoerde dat de kolonisten wellicht niet in staat zouden zijn het verwaarloosde land weer vruchtbaar te maken.

5 – Geen sprong in andersmans land

Is Palestina Arabisch gebied? en dan nog wel: 'heilig' Arabisch gebied? Het is moeilijk andermans heiligverklaring te beoordelen. Het zogenaamde Heilige Land is voor de Joden zonder twijfel een heilige plaats. De betekenis van Jeruzalem voor de christenheid is minder groot, maar zeer wel invoelbaar. Waarom de Arabieren de stad "de nobele heilige plaats" noemen (al-Quds al-Sharif) is voor ons lastiger te begrijpen. Naar mijn gevoel liggen de heiligste plaatsen van de Islam in de Hijaz (West Arabië). Ik kan begrijpen dat de zetels van de dynastiën van de grote kaliefen vereerd worden. De Arabische hang naar Jeruzalem komt mij eerlijk gezegd wat merkwaardig voor. Tenzij het land als standplaats van Joodse profeten heilig is, omdat die de openbaring van Mohammed zouden hebben aangekondigd. Maar dat is niet exclusief. Als standplaats van de profeten is het land voor ons allemaal heilig. Waarom wordt aangenomen dat nu juist van Jerusalem uit Mohammed op een trap van licht ten hemel reed, is mij niet evident. Maar ik heb het recht niet deze visie te verwerpen. Wel meen ik te mogen vaststellen dat de binding van de Islam met Jeruzalem niet hoger moet worden gewaardeerd dan die van Joden en Christenen met die stad, zodat in internationalisatie van de heilige sectoren van deze stad de oplossing dient te worden gezocht.

Verder vind ik het maar moeilijk om met veel overtuiging te spreken van andersmans tuin en Arabisch land, want al waren, als men heel ver terug wil gaan, de Hebreëen niet de bewoners van het land bij de schepping van de aarde, zij woonden er in ieder geval lang voordat in de zevende en achtste eeuw na Christus zich een stroom Arabieren naar die contreien richtte. En Joden zijn er altijd blijven wonen. Onafgebroken bleven sedert klassieke tijden Joodse kolonies bestaan in Jaffa, Jeruzalem en Haïfa.

In die verwaarloosde tuin dus geen wilde sprong. Tot 1948 zijn alleen stukken grond *door aankoop* in Joodse handen gekomen. Geen duimbreed is met geweld aan de eigenaren ontnomen. Voor gevoelens van wrevel onder de Arabieren zou daarom geen sprake mogen zijn. Hoe dat is gelopen staat uitvoerig en geloofwaardig beschreven in Joseph Klausner's biografie van Menahem Ussishkin, de grote man van het Joodse Nationale fonds (weer een voorman die niet Hitlers Derde Rijk, maar Rusland had verlaten), de zoon van de welvarende koopman Reb Mosje Zwi Ussishkin, die aanvankelijk in Dubrowna in Wit Rusland, later in Moskou woonde en door de jarenlange pogroms tot het zionisme werd bewogen. In de loop van 1920 begon Ussishkin onderhandelingen over de aankoop van de Jizreëlvallei in Palestina. Ze bestond gedeeltelijk uit moeras, waar malariamuskieten heersten. De prijs was veel hoger dan voor dezelfde grond in Zuid Califor-

nië. Onaanvaardbaar hoog meenden velen, maar Ussishkin slaagde erin zijn vrienden tot aankoop te bewegen. Geen prijs is te hoog voor dit heilige land, betoogde hij. Bovendien: wij zullen het land saneren en dan is het zijn prijs waard. Zo is het gegaan. De toestroom van Joden bewoog sommige Palestijnen terug te keren en het trok veel Arabische kolonisten aan. Want de Joodse immigranten brachten bedrijvigheid. De welvaart groeide. Jaren later, na vestiging van de staat Israël, hebben de Palestijnse vluchtelingen die grondtransacties scherp veroordeeld. Hun gramschap richtte zich terecht meer op de Arabische verkopers, dikwijls rijkaards uit de Libanon, dan naar de Joodse kopers.

6 - Een Arabische 'staat' Palestina heeft nooit bestaan

Niet met een sprong, niet in andersmans huis, ook zeer bepaald niet in andermans staat. Een Arabische staat Palestina bestond namelijk niet en hééft nooit bestaan, zelfs niet onder een andere naam. Daar is de oorzaak van dat de Arabieren zich pas heel laat tot naties aaneengesloten hebben. In de geschiedenis voelden zij zich nooit aangespoord naties te stichten zoals wij die kennen. Hun profeet Mohammed heeft dat niet gedaan en ook niet zijn directe opvolgers, die als voorbeeld dienden voor wat later volgt. Tijdens de Ottomaanse c.q. Turkse overheersing vormden zich wel administratieve kringen met enig centraal gezag, maar geen naties in de moderne westerse zin van het woord. De nu bestaande Arabische naties zijn jonge formaties die vanuit westers initiatief zijn ontstaan. De meeste dateren uit de twintigste eeuw. Die kans kregen de Arabieren nadat zij waren bevrijd van de Turkse heerschappij, tenzij daarna nog een periode van Britse, Franse, Italiaanse of Spaanse kolonisatie aan vooraf ging. Voor wat de landstreek Palestina betreft, voor het deel dat nu Israël heet, werd staatsvorming pas mogelijk toen de vroegere Turkse provincie ophield een Brits mandaat te zijn.

De afschuwelijke tragiek van de niet-Joodse bewoners van het land Israël is dat het gewicht van dat ogenblik niet tot hen doordrong. Op het cruciale moment weigerden zij aan de staatsvorming deel te nemen omdat daar Joden bij betrokken waren "*zonder echter zelf enigerlei initiatief te nemen*" ...niet beseffend dat zij hun kans verpatsten. In de jaren '47 en '48 wezen de niet-Joodse bewoners van Palestina de gemengde Joods-Arabische staat van de hand, waar sommige van hun voormannen een kwart eeuw later zo vurig naar zeggen te verlangen.

Mogen wij zeggen dat de Palestijnen met een zeker recht de Joodse rol bij de staatsvorming van de hand wezen? Werden zij met Joodse medebewoners opgescheept omdat Balfour tijdens de Eerste Wereldoorlog de vorming van een Joods nationaal tehuis in Palestina had toegezegd, daarmee de steun kopend van het internationale Jodendom in de oorlog met de Centrale Mogendheden? Mij dunkt dat de zaak dan wordt omgekeerd. De Joden gingen niet naar Palestina vanwege de Balfourverklaring, maar die verklaring werd mogelijk en nuttig omdat de Joden reeds lang naar Palestina aan het terugkeren waren. Aan de staatsvorming in Palestina namen Joden deel die sedert het einde van de negentiende eeuw naar het oude land waren weergekeerd. De Palestijnen werd ampel tijd gegund zich daarover te beraden, want de staatsvorming voltrok zich in slakkegang.

Na de Eerste Wereldoorlog gebruikte Engeland zijn toezegging aan de Joden als voorwendsel om Palestina als mandaatgebied te besturen. Het diende toezicht te houden op de tenuitvoerlegging van die belofte, maar daar schijnen ze zich niet erg druk om te hebben gemaakt. (2) Na de Tweede Wereldoorlog, om precies te zijn op 18 januari 1947, kondigde de Engelse regering aan dat zij geen formule kon vinden om een vreedzame samenleving van het Joodse en het gemakshalve met Arabisch aangeduide gedeelte van de bewoners mogelijk te maken. Zij zag geen weg dit koloniale gebied te dekoloniseren, dat wil zeggen van zijn Joodse nederzettingen te ontdoen.

7 – De Arabisch afwijzing van het verdelingsplan de ware oorzaak

Omdat Engeland zich terugtrok werd het op 28 april 1947 de taak van de Verenigde Naties de Palestina-puzzel op te lossen. In die jaren was deze organisatie met groot gezag bekleed. De hoop van de beschaafde wereld was op haar gevestigd. Na de rauwe oorlogsjaren, waarin onrecht en willekeur regeerden, werd naar de Algemene Vergadering met diep ontzag opgezien als het wereldforum van vertegenwoordigers van vredelievende en in recht en rede gelovende volken.

De Verenigde Naties maakten zich van het geval niet af met een Jantje van Leiden. Zij stelden een onafhankelijke commissie in die een rapport moest opstellen. Deze bezocht Palestina, ook Jordanië, en formuleerde haar bevindingen en aanbevelingen in Genève. De meerderheid kwam tot de conclusie dat men Palestina moest verdelen tussen Joden en Arabieren. Een minderheid stelde een federale oplossing voor. De Palestijnse Arabieren hadden het werk van de commissie geboycot en wilden van haar slotsommen niets weten. Het verdelingsplan van de commissie werd niet lichtvaardig door de Verenigde Naties overgenomen. Van oktober tot eind november 1947 werd er over beraadslaagd. Tenslotte viel de historische beslissing. Op 29 november 1947 nam de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties met een tweederde meerderheid het verdelingsplan aan. Dit betekende dat het alleraanzienlijkste gezagsorgaan, het meest representatieve lichaam in de internationale politiek, zich op dat ogenblik had uitgesproken voor een verdeling, voor de inrichting dus van een Joodse staat en voor het ontstaan van een andere op Arabisch bewoond gebied. Ziedaar het ogenblik waarop tot stand had kunnen komen wat nu door velen wordt bepleit: een Joodse staat en een Arabische staat, al dan niet in federatief verband. Het antwoord van de Arabieren: Neen! Ik geloof dat de Palestijnse niet-Joden toen een “Sternstunde der Menschheit” – ook voor hen – onbenut hebben gelaten.

Is dus het denkbeeld in Palestina een tehuis op te richten een reactie geweest op de Russische pogroms, het ontstaan van de staat Israël is niet het antwoord geweest op de Duitse gaskamers “*maar op de Arabische afwijzing van het verdelingsplan van de Verenigde Naties.*” Want namen de Verenigde Naties op 29 november 1947 hun grote beslissing, eerst op 14 mei 1948 – een klein half jaar later – las David Ben Goerion de onafhankelijkheidsverklaring voor van de nieuwe republiek, Israël genaamd. Het zijn de Arabieren zelf geweest die door hun weigerachtige en agressieve optreden de laatste stoot tot de oprichting van de republiek Israël hebben gegeven.

De natie, Israël geheten, is door de wereld aanvaard. Elf minuten na de proclamatie erkende president Truman het land de facto en nog geen 48 uur zouden er verlopen voor de Sovjet Unie de staat, en dat zelfs de jure, erkende. Israël werd lid van de Verenigde Naties. In december 1948 onthielden zich nog vijf van de elf leden van de Veiligheidsraad (Frankrijk, Engeland, Canada, België en China) van stemming toen het gold Israël's lidmaatschapsaanvraag te steunen; Syrië stemde tegen. In maart 1949 beval de Raad inwil- liging aan; alleen Egypte was nog tegen. Engeland stemde blanco omdat Israël geen toe- zeggingen wilde doen omtrent het lot van Arabische vluchtelingen en een internationaal statuut voor Jeruzalem. In mei 1949 liet een tweederde meerderheid van de Algemene Vergadering Israël als 59ste lid toe van de Volkerenorganisatie. Desalniettemin bleef de Arabische wereld het bestaan van dat land ontkennen. Pas een kwart eeuw later mag uit enkele uitlatingen van vooraanstaande Arabische leiders, tijdens de reeds aangehaalde conferentie van Genève, worden afgeleid dat de Arabische wereld wellicht bereid is zich bij het bestaan van ‘het feit Israël’ neer te leggen.

8 – Het Palestijnse vluchtelingenprobleem

Het is er heden ten dage (schrijft Hiltermann in 1974) niet eenvoudiger op geworden aan- vaarbare schikkingen te treffen voor de niet-Joodse van Palestina, in het bijzonder voor

de vluchtelingen. Dat probleem is inmiddels door mythevorming overwoekerd. Laat mij beginnen vast te stellen dat een aantal Arabieren al vóór 1947 was begonnen het mandaatgebied te verlaten. Daartoe behoorden de grootgrondbezitters en welgestelden. De Arabische wereld was toen, is dat trouwens voor een groot deel nog steeds, zeer elitair en kapitalistisch van structuur. Velen die bevreesd waren voor wat stond te gebeuren als Engeland het Mandaat afstond, namen de wijk, daar door niemand toe te zijn aangespoord.

Deze exodus zwol na het besluit van de Algemene Vergadering het land te verdelen tot een massale vlucht aan. De toen oplaaierende schermutselingen tussen Joodse veiligheidsorganisaties, burgerwachten en benden en hun Arabische tegenstanders, mondten in 1948 uit in een gezamenlijke aanval van de legers van de omliggende Arabische landen op de nieuwe staat. Toen de V.N. een wapenstilstand gelastte, de partijen daarmee instemden en de bestandslijnen Israëls grenzen werden, bevonden zich buiten die omgrenzingen groepen burgers op Arabisch gebied die op drift waren geraakt.

Nog altijd wordt fel getwist over de vraag wie daarvoor verantwoordelijk is en dus verantwoordelijk voor het lot van al die honderdduizenden vluchtelingen. Van Israëli'sche zijde is te berde gebracht dat in Arabische radiouitzendingen werd aangespoord het terrein van de oorlogshandelingen te verlaten om pas terug te keren nadat het van de Joden gezuiverd was. Belangrijk vind ik deze discussie niet, want – mij dunkt – dat niet beslissend is welke radiozender of welke autoriteit tot de vlucht heeft aangezet. Zomin als de tienduizenden die in 1940 uit Nederland en België voor de Hitlerlegers uit naar Frankrijk wegvluchtten, hadden de Arabieren een dictaat of marsorder gekregen om hun biezen te pakken. Niet anders als die vluchtelingen in Europa gingen zij in doodsangst aan de haal voor het oorlogsgeweld. Verantwoordelijk voor hun lot is niet degene van wie een advies uitging, maar van wie het geweld uitging. Het is voor de óorlog dat de Arabieren vluchtten. Van wie in 1948 het initiatief tot de stijd is uitgegaan staat wel vast: niet van de Israëli's maar van de Arabische Liga.

Vast staat dat destijds de Engele BBC-omroep de secretaris-generaal van de Arabische Liga op een persconferentie in Caïro als volgt citeert: *“Dit zal een uitroeiingsoorlog worden en een geweldige slachting, waarover gesproken zal worden als over de Mongoolse moordpartijen en de kruistochten.”* Overdreven taal natuurlijk. Maar wat viel er voor de simpele Arabische bevolking anders uit op te maken dan dat een gruwelijke tijd aanbrak?

Uit beschrijvingen van BBC-correspondent Erskine Childers, die met de Arabieren sympathiseert, blijkt dat er toen 650.000 vluchtelingen waren, en dat is bepaald het maximum. De laagste schatting bedraagt 300.000. Dat betekent dat er aanvankelijk niet meer vluchtelingen waren dan er mensen wonen in een forse Nederlandse stad.

In theorie zou het doodsimpel zijn geweest hen op te vangen en elders onder te brengen, maar de praktijk lag anders. Het is grauwe theorie. Naar buiten toe voelen alle Arabieren zich broeders en zijn onderling solidair. Naar binnen toe ligt dat anders, want het weefsel van hun samenlevingen bestaat uit families, clans, stammen en enkele volken. Broeders van elders worden niet zomaar in deze structuren opgenomen. Dat geldt niet slechts voor de ontheemden uit Palestina. Zo zijn arme drommels uit Jemen bij hun welgestelde broeders in Koeweit welkom als gastarbeiders, maar meer ook niet. De Palestijnse vluchtelingen zijn dus niet geabsorbeerd in het omsluitende en dunbevolkte Arabische gemenebest. Ze zijn evenmin ten

onder gegaan. Eerder hebben ze in de verstrooiing een duidelijker profiel gekregen. Toch komt hen, dat moet gezegd worden, een plaats toe in de Arabische wereld. Het is niet correct te beweren dat het de Israëli's zijn die hun probleem hebben gecreëerd. Dat hebben de Arabieren zelf gedaan.

Er ontstond ook een tegenstroom die geruisloos in Israël werd opgenomen. Toen op niet mis te verstane wijze was kenbaar gemaakt dat de Joodse gemeenschappen niet meer welkom waren in de Arabische gastlanden waar ze tot dan toe verblijf hielden, vluchtte een nog groter aantal dan de Palestijnse vluchtelingenstroom naar Israël toe. En dat aspect wordt meestal verzwegen. (3)

Het kan ter begraving van de tuinmythe geen kwaad dit te bedenken: de gehele Arabisch-Islamitische bevolking telt 112 miljoen mensen. Dat is ruim genomen, indien het criterium Arabier grif wordt aanvaard voor mengvolken omdat ze op zo'n bijeenkomst als Chartoem vertegenwoordigd zijn. Deze menigte beschikt over 11,6 miljoen vierkante kilometer. Dat is een enorme uitgestrektheid – meer dan 280 maal de oppervlakte van Nederland en ruim 500 maal die van Israël. Op deze immense vlakte vragen nu twee en een half miljoen Joden, een 20% van het wereldjodendom, een stukje grond ter grootte van een postzegel. Een stofje zijn de Joden in de wereld. Op een speldeknopje ruimte menen zij recht te hebben...

(1) Toen Hiltermann zijn stuk schreef, had de Rabat-conferentie van oktober 1974 tussen de Arabische leiders nog niet plaatsgevonden. In het slotcommuniqué van deze conferentie werd het gematigde standpunt begraven en de oude stelling herhaald dat tot aan Israëls vernietiging het conflict zou blijven voortbestaan.

(2) De Volkerenbond heeft Groot Brittanië in juli 1922 het Palestina Mandaat verleend. Daarmee erkende zij *“de historische band van het Joodse volk met Palestina”*. Indertijd was men gewend Joden en Arabieren de inwoners van Palestina te noemen. Dezen moesten ongeacht ras of religie gelijk worden behandeld. In het Mandaat werd geen onderscheid gemaakt tussen wat nu Palestina is en het Hashemitische Koninkrijk van Jordanië. De gehele regio werd Palestina genoemd en als één geheel behandeld, in de ogen tenminste van de lezers van de resolutie, waar artikel 5 stelt: *“De mandaathouder (Groot Brittanië) zal erop toe dienen te zien dat het geen Palestijns gebied afstaat of in bruikleen geeft of dat het op wat voor wijze dan ook onder het bewind van enig vreemde mogendheid komt.”* Drie maanden later, in een poging de controle over het Suezkanaal te behouden, besloten Engeland en Frankrijk tot overeenstemming te komen met de Hashemitische familie en koning Fuad van het pas onafhankelijk geworden Egypte. Derhalve werd het gebied ten oosten van de Jordaanrivier afgestaan, dat Transjordanië heette en 77% van het oorspronkelijke Mandaat uitmaakte, alsook de Golanhoogte. Wat zo besloten werd, is door de Volkerenbond als hamerstuk aanvaard.

(3) In de periode van 1948 tot begin jaren zeventig hebben ongeveer 860.000 Joden hun woningen in de Arabische landen verlaten. Ze hadden daar vele generaties gewoond en ze voelden ze zich daar thuis. Zo'n 260.000 arriveerden in Israël tussen 1948 en '51, en vervolgens nog eens 600.000. De Joden van Egypte en Lybië werden uitgewezen, maar die van Irak, Jemen, Syrië, de Libanon en Noord Afrika moesten vertrekken vanwege de lichamelijke en politieke ontberingen die door een gecoördineerde actie van de Arabische overheden was opgelegd. Deze uittocht ontstond door een doelbewuste politiek van de Arabische Liga. De meesten moesten zonder vergoeding al hun bezittingen achterlaten. De Joodse wereldorganisatie van Arabische landen (WOJAC) schat dat het onroerend goed dat de Joden in de Arabische landen achterlieten een oppervlakte bestreek van 100.000 vierkante kilometer, of meer dan viermaal de grootte van de staat Israël.